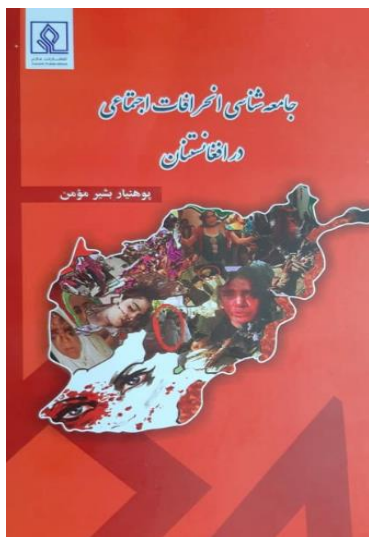

نگاهی بر کتاب:

جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی در افغانستان

(نوشته استاد مؤمن)

از دوست دانشمند و ارجمند استاد بشیر مؤمن سومین اثر دلچسپ با محتوای عالی بنام (جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی در افغانستان) بدستم رسید، اما مطالعه آن بدلیل عمل چشمانم مدتی به تعویق افتاد.

کتاب در دو فصل (شامل 26 عنوان) بحث دلچسپ جامعه‌شناسی با یک سرآغاز و یک سرانجام به نگارش آمده و دو تقریظ از دو دانشمند اکادمیک افغانستان، در آغاز کتاب بر خوبی محتوای اثرگواهی میدهند.

کتاب با قطع و صحافت مرغوب بر روی کاغذ درجه اول در ۳۰۵ صفحه از سوی انتشارات عازم در کابل در سال ۱۳۹۷ شمسی به چاپ رسیده است.

کتاب با ادبیات روان و شیوه استدلال دلپذیر به نگارش آمده است که از خواندنش انسان لذت می‌برد و در هر صفحه و هر پراگراف آن به نکات بکر و تازه برمیخورد که فهمیدنش برای علاقمندان و بخصوص جوانان بسیاری ضروری پنداشته میشود.

دانش جامعه‌شناسی یکی از دلچسپ‌ترین و مهم‌ترین فصل‌های تاریخ یک جامعه است. اگرچه این رشته از علوم اجتماعی عمر چندانی ندارد و در کشور ما نویسندگان و تاریخ‌نگاران بسیار اندک به آن پرداخته‌اند، اما باید گفت که بررسی پدیده‌های مختلف سیاسی و اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی یک جامعه بدون توجه به شرایط اجتماعی و محیط پیدایش آن پدیده، کار کاملی نخواهد بود. هیچ دولت و هیچ رهبر و حکومتی، قادر به تطبیق هیچ برنامه‌ای اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی نخواهد شد، اگر جامعه خود را نشاسد و برنامه‌های خود را مطابق ظرفیت و توان و جاغور آن جامعه عیار نسازد.

آقای پوهنیار بشیر مؤمن با توجه به اهمیت موضوع جامعه‌شناسی در جوامع بشری بطور عام و جامعه افغانی بطور خاص از چندین سال بدنیسو مطالعات خود را روی این موضوع دلچسپ متمرکز ساخته و مقالات مهم و سودمندی در زمینه جامعه‌شناسی و مشکلات جامعه افغانی نوشته و در سایت‌های مختلف افغانی در خارج و داخل کشور انتشار داده است. کتاب حاضر سومین مجموعه از این نوع مقالات است.

در نمایه کتاب مجموعه‌ی از بحث‌های خلاف کاری و ناهنجار اجتماعی است که بسیاری از آنها از قبیل: رشوه خواری، فقر، دروغ‌گوئی، فحشا، طلاق، تجاوز جنسی، خشونت علیه زنان، خودکشی، قاچاق، دسیسه‌سازی، خیانت، در همه جوامع بشری دیده میشوند و منحصر به جامعه افغانی نیستند، اما بحث‌های بچه‌بازی و بچه‌رقصاندن و تجاوز بر آنها، اذیت و آزار زنان، متلک‌گوئی و پرزه‌پرانی و تعقیب یا تهدید زنان و دختران، شایعه‌پراگنی، چاپلوسی و دیگر انحرافات اخلاقی و عدول از ارزش‌های اجتماعی مربوط به جامعه افغانی است که متأسفانه باعث بروز مشکلات زیادی در جامعه گردیده است.

نویسنده در مقدمه خویش بر دانش جامعه‌شناسی چنین روشنی می‌اندازد: «جامعه‌شناسی مطالعه زندگی اجتماعی، گروه‌ها و جوامع انسانی است. کار یک جامعه‌شناس بسیار درخور توجه

است چون موضوع مطالعه او عملکردهای خود ما در مقام موجودات اجتماعی است. جامعه شناسی جوان ترین رشته علوم اجتماعی است. اصطلاح جامعه برای بار اول توسط اوگست کنت (Agust Cont) بنیانگذار جامعه شناسی بکار برده شد. او معتقد بود که علم جامعه شناسی باید بر پایه مشاهده منظم و طبقه بندی استوار گردد. جامعه شناسان در پی آن اند تا علل نابسامانی ها را در یابند و توضیح دهند.»

نویسنده علاوه میکند: "به پندار جامعه شناسان، هر رفتاری که از آدمی سر میزند، متأثر از مجموعه ای از عواملی است که به طور معمول در طول زندگی سر راه وی قرار دارد و وی را به انجام عملی خاص وادار می کند." مولف متذکر میشود که "در مطالعه هر انحراف و خطا، با تحلیل دقیق، به این نتیجه میرسیم که محیط اجتماعی بستر کاملاً مناسبی برای فرد خطا کار فراهم آورده و عامل مهمی برای پیدایش رفتار مجرمانه توسط وی بوده است. اگر فساد و تباهی و بی بند و باری بر جامعه حاکم باشد، افراد مستعد در گرداب تباهی آن اسیر می میشوند و اگر نظام اجتماعی بر معیار و ارزش های به مثابه یک سیستم دولتی مدرن و باثبات استوار باشد، امکان انحرافات اجتماعی در جامعه بسیار ضعیف خواهد شد." مولف از قول مارکس نقل میکند که گفته است: "محیط در شکل گیری شخصیت و منش انسان نقش بسیار تعیین کننده و موثری ایفا میکند و رفتار انسان که نشانه از شخصیت و منش اوست، تا حد زیادی ناشی از تربیت اکتسابی از محیط است. بنابراین، محیط آلوده، افراد آلوده و محیط سالم و با نشاط، زمینه رشد و شگوفائی و شادابی و نشاط افراد است." (صفحه ۱-۳)

کتاب اهدا شده: "**به فرخنده ها، ناهیدها، رخشانه ها، و صدها زن مظلوم که توسط انسانهای شرور، پر پر شده اند!**"

این اهداء بیانگر تأثیر و احترام عمیق استاد مومن بحال زنان مظلوم جامعه جهل زده و جنگ زده افغانستان است. مولف این تأثیر و احترام را در مقالات "جامعه شناسی تکفیری" (شایعه سازی) و "جامعه شناسی خشونت علیه زنان" به بررسی گرفته است.

استاد مومن از قربانی شدن فرخنده توسط تعدادی از مردان عقده نئ و منحرف بر اثر یک تهمت و شایعه متأثر شده و مقاله "جامعه شناسی تکفیری" خود را به قتل فرخنده اختصاص داده است و در باره چپستی شایعه مینویسد: «شایعه یکی از طبیعی ترین پدیده های اجتماعی و یکی از رایج ترین سیوه های عمل متقابل است که تا کنون کمتر شناخته شده است. شایعه یک مقوله ذهنی و روانی با ابعاد گسترده ای است که ابعاد مختلف آن به ویژه در زمان جنگ و بی ثباتی، حالت به مراتب حاد تر به خود میگیرد. شایعه پیامی است که معمولاً دهان به دهان منتقل میشود و به موضوعی مربوط میشود که تحقیق در صحت و سقم آن مشکل است. شایعه شامل اطلاعاتی میشود که برای مردم اهمیت دارد. شایعه پیامی است که در میان مردم رواج می یابد، ولی واقعیت ها آنرا تائید نمیکند...» (ص ۱۱۶)

استاد مومن، در همین مقاله به خواب رفتگی وجدان جمعی جامعه ما اشاره میکند و مینویسد: "در جامعه شناسی اصطلاحی بنام وجدان جمعی یا عمومی وجود دارد، یعنی آن عاملی درونی که باعث میشود تا انسان بدون نظارت جمعی بر اساس ارزشهای اخلاقی عمل کند. در مقابل اگر کسی به محض احساس نبود نظارت اجتماعی، برخلاف این ارزش ها رفتار کند بی وجدان تلقی میشود. فرخنده سوخته و دود شد و به هوا رفت. تعدادی از آتش زدن و زجر کشی او کیف کردند و تعدادی این عمل وحشیانه را نفرین نمودند. و اما این تراژیدی یک چیز مهم را بر ملا ساخت و آن اینکه خفته گی بسیار عمیق وجدان جمعی جامعه ما را فرا گرفته است. علی الرغم آن، تراژیدی فرخنده در شرایطی رخ داده است که در حال حاضر در کشور ما متأسفانه از یک طرف دولت مقتدری وجود ندارد و در تمام اهرم های قدرت دزد سالاران مسلط اند، از جانب دیگر، شاهد سقوط الگوهای ارزشی هستیم. این تراژیدی به

صورت واضح نشان داد که ارزشهای اخلاقی در جامعه ما تا چه حد سقوط نموده است. هرچه الگوهای اخلاقی جامعه بیشتر سقوط کند، حلقه نظارت درونی و یا عمومی سست تر میشود، و حوادث از این قبیل افزایش می یابد." (ص ۱۱۹)

یکی از مقالات دلچسپ دیگر استاد مومن در این کتاب **جامعه شناسی خشونت علیه زنان** است که از صفحه ۱۲۵-۱۳۶ را در بر گرفته است. این مقاله از چگونگی انواع خشونت علیه زنان افغان و دفاع از حقوق آنها به وجه تحسین کننده ای پرداخته است.

تبصره و بحث و فحص در مورد محتوای هریک از مقالات مندرج در کتاب، کار آسان و ساده نیست، چون وقت و فرصت زیاد میخواهد، اما بطور کلی میتوانم بگویم که نویسنده، با نگارش هریک از این مقالات زحمات فراوانی کشیده و تا حد ممکن توانسته ذهن خواننده را به بیخ و بنمایه مشکلات جامعه افغانی روشن نماید.

در هر حال، به نظر میرسد که هدف نویسنده از ارائه این مجموعه روشنگری های روشنفکرانه برای جامعه افغانی بوده که در ارائه آنها تحلیل ها و برداشت خود از قضایا را با احساس انسان دوستی همراه با وطن دوستی ابراز داشته است.

از مطالعه فهرست منابع در آخر کتاب برمی آید که استاد مومن بهترین آثار جامعه شناسی را از قلم جامعه شناسان مشهور دنیا در اختیار دارد و میتوان گفت اولین مهاجر تحصیل کرده افغان است که در مهاجرت نیز دامن مطالعه و تحقیق را رها نکرده و در رشته تخصصی اش بهترین آثار نویسندگان را جمع آوری و مطالعه کرده و از هریک آنها در این اثر بهره جسته است. و این کار علاقمندی نویسنده را به مطالعه و دسترسی به کتب مفید در غربت نشان میدهد. شیوه بهره گیری از منابع بطور بایسته یی رعایت شده و تنها به ذکر نام منبع بسنده نکرده است، بلکه مدارک و منابع مورد استفاده خود را بطور دقیقتر و روشمندانه به خواننده معرفی کرده است. بنابراین میتوان گفت که کتاب دارای محتوای مفید برای جامعه برای جوانان و محصلان پوهنتونها میباشد.

علاقمندی و زحماتکشی جناب استاد بشیر مومن را در تالیف این اثر تقدیر و تحسین میکنم و برای تخلیق دیگر آثار ارزشمند از این دست چشم انتظارم.

پایان